

FİLOLOGİYA

UOT 82

ƏRƏB QADINLARININ ÜMUMİ PROBLEMLƏRİ (*Nəval əs-Səədavinin “Sıfır nöqtəsində qadın” romanı əsasında*)

Xumar ƏLƏKBƏROVA*

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 4 aprel 2024; çapa qəbul edilmişdir: 29 iyul 2024; online-da çap edilmişdir: 17 sentyabr 2024.

Received: 4th of April, 2024; accepted: 29th of July, 2024; published online: 17th of September, 2024.

Açar sözlər: *Nəval əs-Səədavi, Misir, ərəb ədəbiyyatı, qadınlara qarşı diskriminasiya, ərəb qadınları, gender bərabərliyi*

Giriş

Bu gün Ərəb Şərqində qadınların yaşadıkları reallıqlar İslam dinində, müqəddəs kitab Qurani-Kərimlə layiq görüldükləri ali mövqə, onlara verilmiş hüquqlarla müqayisədə heyrət, təşviş və təəssüf doğurur. Demək olar ki, bütün ərəb ölkələrində qadınlara qarşı müşahidə olunan diskriminasiya halları, xüsusən Misir cəmiyyətində daha dəhşətli və qorxunc formada özünü büruzə verir. Bu durum, yerli, regional, eləcə də beynəlxalq təşkilatların mütəmadi hesabatlarında da daim əks olunur. Məsələn, 2017-ci ildə “Thomson Reuters Foundation” xəbər agentliyi Misiri qadınlar üçün ən təhlükəli meqapolis adlandırmışdır [8].

Qeyd etmək lazımdır ki, eyni qənaəti, xüsusən XX əsrin sonlarından başlayaraq, əksər misirli ictimai xadimlər, maarifçilər, yazıçılar daha ardıcıl səsləndirməyə başlamış, kütləvi informasiya vasitələrində, XXI əsrdə isə daha çox sosial şəbəkələr üzərindən bu tendensiya aktualıq qazanmışdır. Cəmiyyətin nəbzini tutan ədəbiyyatda da gender bərabərsizliyini, qadına qarşı zorakılıq hallarını pisləyən, cəmiyyətdə qadının rolunun önəmli olduğunu vurğulayan çoxsaylı əsərlər yaranmağa başlamışdır. Misirli qələm sahibləri arasında bu mövzuda əsərləri ilə ön sırada adı hallanan feminist yazar Nəval əs-Səədavinin (1931-1921) yaradıcılığı xüsusilə qeyd edilməlidir.

1. Ərəb Şərqinin feminist sərkərdəsi: Nəval əs-Səədavinin həyatı və fəaliyyəti

Nəval əs-Səədavi 1931-ci ildə Kafr Tahla şəhərində dünyaya gəlib və 9 uşaqı ailənin ikinci övladı olub. Ailəsi mühafizəkar baxışlı olsa da, Təhsil Nazirliyində məmur işləyən atası, eyni zamanda mütərəqqi baxışlı olduğu üçün övladlarının təhsil almasını dəstəkləyib. Anasının türk olduğu qeyd edilir. Hər iki valideynini erkən yaşlarından itirən Əs-Səədavi böyük övlad kimi ailənin yükünü öz üzərinə götürüb [8].

1955-ci ildə Qahirə Universitetinin tibb fakültəsini bitirərək, ixtisasca həkim-psixiatr peşəsinə istiqamətlənib. Universiteti bitirdiyi il Əhməd Hilmi adlı şəxslə ailə qurub, bu nikahdan Mona adlı qızı dünyaya gəlib. Bu nikah uzun sürməyib, ikinci əri həmkarı Rəşad bəy olub. Onunla da nikahı uzun çəkməyib. Əs-Səədavinin üçüncü əri özü kimi həkim, həm də məşhur yazıçı, siyasi baxışlarına görə 13 il məhbus həyatı yaşamış

*filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, Bakı Avrasiya Universiteti

e-mail: uxba@mail.ru

DOI: <https://doi.org/10.30546/25194011.2024.13.4.021>

Şərif Hatata olub. 1964-cü ildə evlənən cütlük 43 il bir yerdə yaşayıb, 1970-ci ildə isə boşanıblar. Əs-Səədavinin bu nikahdan da bir oğlu var.

Yazıçı ayrı-ayrı illərdə səhiyyə sferasında müxtəlif vəzifələrdə çalışıb, Səhiyyə Nazirliyinin Sanitariya Departamentində baş direktor, Qahirə Tibb Assosiasiyasında baş katib, həkim-psixiatr işləyib, Misir Qadın Yazıçılar Assosiasiyasını təsis edib, “Sağlamlıq” və “Tibb Assosiasiyası” jurnallarının redaktoru olub. 1972-ci ildə “Qadın və seks” kitabı nəşr olunandan sonra isə tutduğu vəzifələrdən azad edilib. Bu kitaba görə yalnız tutduğu vəzifələrdən uzaqlaşdırılmadığını, həm də təqiblərə məruz qaldığını, ölüm təhdidləri ilə üzləşdiyini Əs-Səədavi özü dəfələrlə qeyd edir. Lakin yazıçı bütün bunların onu yolundan döndərə bilməyəcəyini də vurğulayır.

Bundan sonra 1979-80-ci illərdə BMT-nin Afrika və Yaxın Şərqdə qadın üçün proqram üzrə xüsusi katibi olub. 1973-1976-cı illərdə Ayn-Şəms Universitetində tibb fakültəsində qadınlarda nevroz xəstəliyinin tədqiqi ilə məşğul olub.

Ailədə qadına qarşı şiddəti, cəmiyyətdə qadın hüquqlarının pozulması, ümumiyyətlə qadınların fiziki və mənəvi zorakılığa məruz qalmalarına qarşı olan Əs-Səədavi kiçik bir şəhərdə həkim işlədiyi dövrlərdə məişət zorakılığına məruz qalan bir xəstəsini müdafiə etdiyi üçün də işdən azad edilib Qahirəyə çağırılır. Daha sonra cəmiyyətdə, mətbuat səhifələrində qız uşaqlarının sünnət olmalarına qarşı çıxışlarını intensivləşdirir. O yalnız qız uşaqlarının deyil, müsəlman oğlan uşaqlarının da sünnət edilməsini rədd edir, bunu dinə bağlayanları tənqid atəşinə tuturdu. Özü də hələ 6 yaş olarkən sünnətə məruz qalmış yazıçı bunun insan psixologiyası üçün ağır zərbə olduğunu vurğulayır.

Daha sonra feminist jurnalın nəşrinə başlaması mühafizəkar, radikal dini baxışlı şəxslərin ona qarşı birləşməsinə səbəb olur. Bundan başqa, Həcc ziyarəti qaydalarının dəyişdirilməsinin vacibliyini vurğulayan, Qara Daşı öpmək, şeytana daş atmaq kimi dini ayinlərin lüzumsuz olduğunu qeyd edən çıxışları da səngimək bilmir. Dindən qadınlara qarşı zülm etmək üçün bir pərdə, vasitə kimi istifadə edildiyini vurğulayır. Bütün bu çıxışlarının ardından 1981-ci ildə həbs edilir. Öz həbsi ilə bağlı yazıçı deyir: “Mən Ənvər Sadatın inandığım üçün həbs olundum. Demokratiya, çoxpartiyalı bir sistemimiz olduğunu və mənim də tənqid edə biləcəyimi dedi. Mən də onun siyasətini tənqid etməyə başladım və həbsxanaya düşdüm” [9].

Həbsxanada bir məhbus qadının göz qələmi ilə tualet kağızlarına yazdıqlarını 1983-cü ildə “Qadın həbsxanasından xatirələr” adı altında nəşr etdirir.

1988-ci ildə İslamçılar həyatını təhdid etməyə başlayırlar və 1988-1993-cü illərdə adı onların “ölüm siyahısı”na daxil edilir. Məcbur qalaraq ABŞ-a mühacirət edir, müxtəlif universitetlərdə mühazirələr oxuyur, 1996-cı ildə Qahirəyə qayıdır və daha fəal şəkildə cəmiyyətdə gedən proseslərə qoşulur.

2005-ci ildə Misir prezidentliyinə namizədliyini irəli sürüb. 2008-ci ildə onun və qızı Monanın səyləri nəticəsində nikahdan kənar uşaqlara ana soyadını götürməyə icazə verən qanun qəbul olunub, həmin qanunla qadının sünnət edilməsi də Misirdə qadağan edilib. 2011-ci il Misir inqilabı zamanı Təhrir meydanında nümayişlərdə günlərlə iştirak edib, məktəblərdə dini dərslərin keçirilməsini qadağan edən çıxışları ilə gündəmə gəlib [9]. 2021-ci il martın 21-də uzun sürən xəstəlikdən sonra 89 yaşında dünyasını dəyişib.

Əs-Səədavinin zəngin ədəbi, eləcə də sənədli, publisistik, tibbi-psixologiyanı əhatə edən yaradıcılığı dünyanın 30-dan çox dilinə tərcümə olunub.

Əsasən, müsəlman qadınların ərəb ölkələrində üzləşdikləri çətinliklərdən, onlara qarşı yaradılan süni maneələrdən və diskriminasiya hallarından, psixoloji təzyiq və məişət zorakılığından bəhs edən romanları ilə müasir Misir, eləcə də dünya ədəbiyyatında gündəm olmağı bacaran Əs-Səədavinin 1975-ci ildə işıq üzü görmüş və dünyada böyük əks-səda doğurmuş “Sıfır nöqtəsində qadın” adlı romanı isə əksər ərəb qadınların taleyinin bir obrazda ifadə olunması baxımından diqqətəlayiqdir [1].

"Sıfır nöqtəsində qadın"ın prototipi

Əsərin yaranması maraqlı bir tarixçəni əhatə edir. Belə ki, 1972-ci ildə "Qadın və seks" əsərindən sonra tutduğu vəzifələrindən uzaqlaşdırılan yazıçı misirli qadınlarda nevroz xəstəliyinin yaranmasının əlamətlərini araşdırmağa başlayır [9]. Tədqiqatı ilə əlaqədar müxtəlif pasiyentlərin xəstəlik tarixçələrini öyrənərkən həkim-yazıçı, həmçinin ruhi xəstəxanada və qadın həbsxanasındakı qadınlarla görüşür. Kanatır həbsxanasında olarkən ölümə məhkum edilmiş bir qadın onun diqqətini cəlb edir və həmin qadınla görüşüb hekayətini dinləmək, yazmaq istəyir. Edam olunacaq bir insanın ölümündən qabaq hiss etdikləri, son sözü, istəyi ona tədqiqatı baxımından maraq kəsb edir. Eləcə də, qətlə görə edam olunacaq bir qadının doğruları söyləmək haqqı olduğunu və birinin onu dinləməsinə, anlamasına, hətta məsum olduğunu deməsinə mənən ehtiyacı olduğunu düşünür.

Həmin qadın edamdan tam bir gün öncə yazıçı ilə görüşə və hekayətini danışmağa, suallarını cavablandırmağa razılıq verir. Bu görüşü arzulayan, günlərdir hazırlaşan həkim-yazıçı məhkumun qarşısında dayandığı, boş, bumbuz, daş hücrəyə girdiyi an soruşacağı hər şeyi unudur. Ömrünə sayılı saatlar qalmış qadının qarşısında lal-dinməz oturur.

Qadın özü hər şeyi əvvəldən sona qədər danışır. Və yazıçının dünyaya səs salan "Sıfır nöqtəsində qadın" əsərinin əsas qəhrəmanı da həmin edama məhkum edilmiş qatil qadındır. Onun adı Firdevsdir.

3. "Sıfır nöqtəsində qadın"ın qaldırdığı problemlər

Söhbətə ailəsində atasının hər sözünə itaətdə duran, qız doğarkən döyülən anası, yeni doğulan qız uşaqları ölən zaman qayğısızcasına içib yatan, oğlan uşağı ölərsə, anasını qanında boğulana qədər təpikləyən atası haqqında xatirələri ilə başlayır. Qeyd olunmalıdır ki, qəhrəmanın xatirələri əslində, yazıçının uydurmaları deyil, tipik Misir ailəsinin təsvirlərini əks etdirir. Misirin "Edraak Foundation" İnkişaf və Bərabərlik Fondunun verdiyi açıqlamaya görə, 2021-ci ildə ölkədə qadınlara qarşı 813 zorakılıq halı qeydə alınmışdır ki, 2020-ci ildə bu rəqəm 415 fakt təşkil edib. O da qeyd edilməlidir ki, 2021-ci ildə qeydə alınan göstəricinin 296 qətl hadisəsi olub [5] və təəssüf ki, böyük əksəriyyəti ailə-məişət zəminində baş vermişdir.

Validənlərinin vəfatından sonra Firdevs əmisinin himayəsinə keçir. Təhsilli əmisi onu uzaq kənddən Qahirəyə gətirir, məktəbə yazdırır. Həmin yaşlarında əksər həmyaşıdları kimi, o da bədənindəki ilk dəyişmələrdən hürkür, anlamır, utanır. Ona qadın olmağın özəlliyi və gözəlliyini başa salan olmur. Və əksər ərəb qız uşaqları kimi, onun bədənini də ilk sezən, "ona əl vuran" doğması olur – əmisi. Firdevs əksər ərəb qızlarının namusuna əl uzadanların baba, əmi, qardaş, qohum olduğu həqiqətini açıqlayır. Namusdan danışan, namus ləkəsini qanla yumağı müqəddəs bərc bilən kişilər – doğma, yad hamısı eynidir. Əmisinin ona bu cür yaxınlaşmalarını, onu oxşamalarını ilk əvvəl anlamayan Firdevs bunu dərk etdikdə utandığını, amma heç kimə bir söz deyə bilmədiyini nəql edir.

Minlərlə qadının həyatında belə halların olduğunu, amma utandıqlarından, çox vaxt isə kimsənin onların sözünə, məsumluğuna inanmayıb, günahlandıracaqlarından ehtiyat edərək susduqlarını bildirir. Bir qadına ərəb cəmiyyətində kim inanar ki? Bunu söylərsə, təbii ki, haqsız duruma düşəcəyi, cəza alacağı, evdən, bir qarın çörəkdən məhrum olub küçələrə düşəcəyi, namusuna əl uzadan həmin şəxs tərəfindən daha dəhşətli təcavüzə məruz qalacağı, döyüləcəyi də istisna edilmir. Ona görə bu durum Firdevslərin ailələrində, Misir cəmiyyətində beləcə davam edir.

Belə ki, bir faktı qeyd etməyə dəyər ki, Misirin qadın hüquqları üzrə Mərkəz hər il ölkədə minimum 200 min cinsi təcavüz aktlarının baş verməsi halının qeydə alındığını bildirir [4]. BMT tərəfindən aparılan sorğular zamanı isə ölkədəki qadınların 99%-indən çoxu həyatında heç olmasa 1 dəfə cinsi təcavüzə məruz qaldığını etiraf edib [6].

Yeniyyətlik yaşına çatan Firdevsin cavanlığı, gözəlliyi əmisinin aqlını başından

aldığı kimi, arvadını da qısqandırır. Qadın Firdevsdən qurtulmaq üçün onu 60 yaşlı bir kişi ilə məcburi evləndirir. Daha sonra yazıçı Firdevsin dilindən tanımadan-bilmədən ərə verilən qızların yaşadıkları psixoloji sarsıntıları qələmə alır. 60 yaşlı biri ilə nə sözü, nə düşüncələri, nə istəyi uyğun gəlməyən Firdevs bunlara dözməyə hazır olsa da, ərinin daha öncədən bilmədiyi xarakterinin yeni-yeni tərəfləri onu çaşdırır. İmkanlı biri ilə ailə qurub rahat güzəran, doyunca yemək, gəzmək və edilən Firdevs ərinin hədsiz simic olduğunu öyrənir. Əri işdən qayıdanda nəinki soyuducuya, hətta zibil qabına belə baxıb, nələr yediğini yoxlayır, hər tikəni sayır. Bu azmış kimi, boş şeylərə görə onu döyür də. Döyülməkdən bezib əmisinə şikayət edəndə, imdad diləyinə isə əmisi arvadı bunun normal olduğunu, dinin kişinin qadını döyməsinə icazə verdiyini deyir [1, s.15]. Firdevs ailəsində bu zülmə qarşı çıxır, təhsilli olduğunu və özü qazanıb qarnını doyura biləcəyini deyir. Lakin cəmiyyətə qoşulmaq, işləmək istədiyini ərinə bildirəndə, o, yenə etiraz edir, Firdevsi ram etmək üçün döyür. Əri onu alçaldır, təhqir edir, işlədiyi qəhvəxanada hər gün yüzlərlə təhsilli, diplomlu gənclərin niyə oturduqlarını, pulsuz-parasız borcla dolandıqlarını bildirir. Bu həyata dözə bilməyən Firdevs, artıq əmisi evinin qapılarının da onun üzünə bağlı olduğunu anlayır. O özünə güvənir, işləyib dolana biləcəyinə inanır. Məhz bu inam, güvən onu çox qadınların ata bilməyəcəyi addıma sövq edir və günlərin birində evdən qaçır.

Edama məhkum edilən Firdevs həyatı hələ heç bilmədiyini, gənc ikən necə sadə-lövə olduğunu yazıçıya etiraf edir. Belə ki, iş tapa bilmir, halal çörək qazanmaq cəhdləri boşa çıxın zaman, başqa bir kişinin evlilik təklifini qəbul edir. İlk baxışdan hər şeyin əvvəlkindən fərqli olduğunu, bu evlilikdə daha rahat, yaşca özünə uyğun biri ilə yataqda xoşbəxt olduğunu düşünür. Amma bu nağıl uzun çəkmir, ikinci ərinin də iç üzünü görən Firdevs ondan uzaqlaşmaq istəyərkən əri onu bağlı qapı arxasında saxlayır, günlərin birində isə tanımadığı başqa kişiləri onunla eyni yatağa salır. Bütün bu dəhşətləri yaşayan Firdevs yenə özündə güc tapır və o evdən də qurtulub özünə normal həyat qurur.

İşə düzəlir, kirayə evə köçür. Öz ayaqları üzərində durduğunu, bir daha büdrəməyəcəyini, yıxılmayacağını, heç bir kişinin onunla heyvan kimi davranmasına izn verməyəcəyini düşünür. Amma bu dəfə də Firdevs kişiyyə yenilir, bu dəfə sevgisinə məğlub, xəyanətə qurban olur. İş yoldaşı İbrahimlə aralarında isti münasibət yaranır. Bir insana ruhən bağlandığını və ona mənən ehtiyacı olduğunu hiss edir. İbrahimlə səmimi görüşləri, söhbətləri onu rahatlaşdırır, hüzur verir. Sevgisinin qarşılıqlı olduğunu düşünən Firdevs günlərin birində güvəndiyi İbrahimin başqa bir qızla nişanlandığını öyrənir. O, necə mənəvi zirvəyə qalxmışdısa, eləcə də yüksəklikdən yıxıldığını etiraf edir.

Firdevs İbrahimin bu hərəkətlə ona daha ağır zərbə vurduğunu, öncə yaşadığı dəhşətləri, zorakılığı, təcavüzü üst-üstə yığsan, bu zərbənin ağırlığına tay olmadığını deyir. Çünki bir qadının xəyanətə məruz qalması ən ağır zərbədir. Qəhrəman sevgisinin, ruhunun tapdanmasını cismani əzilməkdən ağır hesab edir. Beləcə, kişilərə yenilməyəcəyinə söz verən Firdevs bu dəfə daha ağır, mənən çökür.

O bu zərbədən çox çətin ayağa dikəldiyini, bundan sonra başqa bir Firdevs olmağa qərar verdiyini deyir: “Hər şeyi yaşamış qadın artıq heç nədən qorxmayacaq, çünki onu incidəcək hər şeyi artıq yaşayıb” [1, s. 90]. Qəhrəman bütün yaşadıklarının onu daha da gücləndirdiyini, itirməyə bir şeyi olmadığı üçün qorxusuz birinə çevirildiyini deyir. Lakin bundan sonra da həyatı rəvan keçməyən Firdevsin əsərin sonunda yenə də kişinin əli ilə cəmiyyətdə yaşanan gender bərabərsizliyinin, cəhalətin, ədalətsizliyin qurbanı olduğunu şahidi oluruq. Ona zorla sahib olmaq istəyən birini bıçaqlayan qadın qətlə günahlandırılarkən, “Günahkar deyiləm. Günahkar olmaq üçün kişi olmaq gərəkdir. Bütün kişilər günahkardır – atalar, əmilər, ərlər, kişi vəkillər, həkimlər...”, - deyər üsyan edir.

4. Problemin həlli: Ayrı-ayrı fərdlər deyil, cəmiyyət islah olunmalıdır

Firdevsin hekayətini dinləyən yazıçı da edama gedəcək qadını yox, onu bu vəziyyətdə

yətə salan cəmiyyəti cinayətkar sayır, qatil adlandırır. Müəllif dünyanın yalanla, riyakarlıqla, ədalətsizliklə dolu olduğu halda, əvəzini Firdevslərin canları ilə ödədiklərini vurğulayır.

Qeyd etmək yerinə düşər ki, əs-Səədavi daim əsərlərində, mətbuata çıxışlarında ayrı-ayrı fərdlərin maarifləndirilməsi, cəzalandırılması ilə deyil, xəstə cəmiyyətin sağlamlaşdırılması, dəyişməsi ilə ərəb qadınlarının problemlərinin həllinin mümkün olduğunu ifadə etmişdir. Yazıçı kişilərin hələ uşaq yaşlarından mühafizəkar müsəlman ölkələrində yanlış tərbiyə olunduqlarını başqa bir əsərində (“Şeytanın məsumluğu”) müəllimlə oğlan şagirdin sinifdə dialoq səhnəsində belə canlandırmışdır:

“- *Kişilər qadınların ağasıdır.*

-*Ağa nə deməkdir?*

-*Ağa birinin üstündə hökm verən, ağılıq edib əmrlər verən kəsidir.*

-*Bəs, əmr etmək nə deməkdir?*

Müəllim “əmr etmək” feilini azyaşlı oğlanlara belə izah etdi:

-*Kişi qadına əmr edir, qadın da itaət edir” [2, s.103].*

Beləliklə, “Sıfır nöqtəsində qadın” əsərində yazıçı daim işarələdiyi bir fikri yenə vurğulamışdır ki, cəmiyyətlər islah olunmadığı təqdirdə, Firdevslər həmişə olacaq...

Çox təəssüf ki, eyni qənaət, fikir illər sonra və hələ də Ərəb Şərqiində qalır. Başqa misirli yazar xanım Səlvə Bəkrin “Qızıl araba” (1995) adlı əsərində də eyni ideya təkrarlanır [7]. Həbsxana həyatı yaşayan qadınların hekayətləri qətl, oğurluq, narkotik alveri, qadına qarşı zorakılıq, qadın alveri və cəmiyyətin qaranlıq qatlarını ehtiva edən daha çox cinayətlərdən bəhs edir... Yazıçı məsum, günahsız qadınlara təəssüflə, ürək yangısıyla baxır. O, qəhrəmanlarının Misir cəmiyyətində hökm sürən haqsızlıq, riyakarlıq, yoxsulluq, işsizlik, dini özbaşınalıq və əxlaqsızlıqların qurbanı olduqlarını diqqətə çatdırmağa çalışır.

Hekayələrdən məlum olur ki, qadınlar haram yola düşməmək, cinayətdən qaçmaq üçün ətrafdakılara, onların yanlış münasibətlərinə qarşı çox dirənirlər, amma yaxşı həyata halal yolla, “əvəzini ödəmədən” nail ola bilmirlər. Buna görə də, S.Bəkr də xələfi – feminist yazar Nəval əs-Səədavi kimi qadınları deyil, cəmiyyəti islah etməyə çağırır. Əks təqdirdə, cəmiyyət islah olunmayacağına, bu qadınların həbsxana hücrəsi boş qalmayacağına...

Nəticə

Sonunda bir daha qeyd etmək yerinə düşər ki, qadın haqq və azadlıqlarının qorunması, qadına qarşı şiddətin dayandırılması, gender bərabərliyinin təmin edilməsi çağırışları Nəval əs-Səədavi yaradıcılığının daim əsas qayəsini təşkil etmişdir. Onun “Allah Nil vadisində öldü” (1974), “Həvvanın Gizli Üzü: Ərəb Dünyasındakı Qadınlar” (1977), “Qadının cənnətdə yeri yoxdur” (1979), “Qadın həbsxanasından xatirələr” (1983), “İmamın süqutu” (1987), “Şeytanın məsumluğu” (1991), “Nəft krallığında sevgi” (1993) və bu ideyanı əks etdirən başqa əsərləri arasında “Sıfır nöqtədə qadın” (1973) romanı xüsusi vurğulana bilər.

Bütün yaradıcılığı ərzində olduğu kimi, yazıçı bu əsərində də ümumi fonda Misir qadınlarının cəmiyyətdə üzləşdikləri çətinlik, maneə və problemləri, haqsızlıq və zorakılıqları əsas hədəf olaraq uğurla diqqətə çatdırmışdır.

Ümumiyyətlə, Nəval əs-Səədavi ölkələrin, cəmiyyətlərin gələcək inkişafının, rifahının dünyaya vətəndaş doğuran qadınların azad, uğurlu, savadlı olmalarından asılı olduğuna inanırdı və onun bu romanı bir daha inancını və amalını uğurla sərgiləmişdir [3, s. 32].

ƏDƏBİYYAT

1. Əs-Səədavi N. Sıfır Noktasındaki Kadın. İstanbul: Metis Yayınları, 2013, 112 s.
2. Əs-Səədavi N. Şeytanın Masumiyeti. İstanbul: Everest Yayınları, 2004, 178 s.
3. Алекперова Х.Э. Дискриминация женщин в художественной литературе как фактор, тормозящий развитие и оставляющий арабских стран позади. (<https://dizzw.com/wp-content/uploads/2022/04/Deutsche-internationale-Zeitschrift-f%C3%BCr-zeitgen%C3%B6ssische-Wissenschaft-%E2%84%9630-2022.pdf>)
4. Египетский центр по правам женщин. (<https://ecwronline.org/>)
5. Замуж или смерть. Эпидемия насилия против женщин в Египте. NEWS Русская служба. (<https://www.bbc.com/russian/news-62675470>).
6. Изнасилования в Египте стали национальной проблемой. (<https://news.ru/near-east/stoj-krasavica-iznasilovaniya-v-egipte-stalo-nacionalnoj-problemoj/>)
7. Bakr S. The Golden Chariot. American University in Cairo Press, 1995, 208 pp.
8. Cairo named most dangerous megacity for women; London best – poll. Thomson Reuters Foundation. (<https://www.reuters.com/article/women-poll-megacities-idAFL8N1L74J3>)
9. El-Saadawi N. (https://en.wikipedia.org/wiki/Nawal_El_Saadawi)

Резюме

Хумар Алекперова

Общие проблемы арабских женщин

(По роману Наваль аль-Саадави «Женщина в нулевой точке»)

Наваль Ас-Саадави (1931-2021) родилась в 1931 году в Египете. Её отец был государственным чиновником в Министерстве образования и настаивал на том, чтобы все его дети получили образование. Будущая писательница получила диплом врача в 1955 году в Каирском университете. Некоторое время работала в сфере здравоохранения.

Саадави начала писать в начале своей карьеры. Ее ранние произведения включают подборку рассказов под названием «Я познала любовь» (1957). В 1958 году вышел ее первый роман «Воспоминания женщины-врача», в котором она описала все тяготы нелегкой жизни сельских женщин. Впоследствии она написала множество романов и рассказов, а также личные мемуары «Воспоминания из женской тюрьмы» (1986). Саадави была опубликована в ряде антологий, а ее работы переведены с арабского оригинала на более чем 30 языков.

Наваль Ас-Саадави одна из самых известных женщин в египетской литературе, всегда уделявшая внимание проблемам социальной несправедливости, насилия, угнетения, тягот и притеснений с которыми сталкиваются арабские женщины в обществе. В представленной статье эти вопросы рассматриваются в контексте романа автора «Женщина в точке ноль» (1975).

Следует отметить, что Наваль Ас-Саадави принадлежит к числу тех, кто считает, что будущее развитие, процветание страны, общества зависит от свободных, успешных и образованных женщин, матерей воспитывающих новых граждан. Во всех ее работах гендерное неравенство и дискриминация женщин рассматриваются как факторы, тормозящие развитие арабских стран и оставляющие их позади.

Роман «Женщина в точке ноль» описывает реальное положение женщин не только Египта, но и большинства мусульманских арабских стран. В произведении на примере одной женщины Наваль Ас-Саадави удачно сконцентрировала насилие и дискриминацию, с чем сталкивается большинство арабских женщин в обществе.

Египетская феминистка и правозащитница Наваль ас-Саадави умерла в 2021 году после продолжительной болезни.

Ключевые слова: *Наваль Ас-Саадави, Египет, арабская литература, дискриминация женщин, арабские женщины, гендерное равенство*

Summary

Khumar Alakbarova

Common Problems of Arab Women

(Based on the novel "The Woman at point zero" by Nawal al-Sadawi)

Nawal El Saadawi (1931-2021), was born on 22 October 1931 in the small village of Kafr Tahla, Egypt. Her father was a government official in the Ministry of Education and believed that both girls and boys should be educated. Future writer graduated as a medical doctor in 1955 from Cairo University. She worked in the healthcare sector for some time.

Saadawi began writing early in her career. Her earliest writings include a selection of short stories entitled *I Learned Love* (1957) and her first novel, *Memoirs of a Woman Doctor* (1958). She subsequently wrote numerous novels and short stories and a personal memoir, *Memoir from the Women's Prison* (1986). Saadawi has been published in a number of anthologies, and her work has been translated from the original Arabic into more than 30 languages.

Saadawi one of the well-known female writers of the Egyptian literature, has always kept spotlight on difficulties, obstacles and problems, injustice and violence facing Arab women. The article looks at these problems through the writer's «*Woman at Point Zero*» novel (1975).

Nawal El Saadawi believes that the future development, prosperity of states, societies depends on the freedom, success and education of women who give birth to citizens.

In all of her works, the writer regards gender inequality, discrimination against women as factors hindering the development of Arab states. The «*Woman at Point Zero*» novel sheds light on many factors to reveal problems not only in Egypt, but in majority of Arab-Muslim states.

Egyptian feminist and human rights activist Nawal al-Saadawi died in 2021 after a long illness.

Key words: *Nawal El Saadawi, Egypt, Arabic literature, discrimination against women, Arab women, gender equality*

Redaksiya heyətinin üzvü fil.e.d., dos. Məmmədova-Kekeç Elmira Fikrət qızının rəyi əsasında çapa məsləhət görülmüşdür.